
Begeleid zzp'er bij vrijwillig pensioen

Gezien de diversiteit in financiële mogelijkheden en behoeften is het voor de zelfstandigen van groot belang dat zij maximale keuzevrijheid houden. Een ondernemer heeft daarnaast de flexibiliteit nodig in zijn of haar bedrijf te investeren wanneer het nodig wordt geacht. Overheid, zzp-organisaties en marktpartijen moeten gezamenlijk optrekken om de financiële bewustwording te stimuleren en zzp'ers te wijzen op de verantwoordelijkheid die hoort bij het zelfstandig ondernemerschap. Zzp'ers begeleiden in het maken van keuzes staat hierin centraal.

Tot voor kort was er maar weinig aandacht voor zelfstandigen zonder personeel (zzp'ers) in relatie tot pensioen. De laatste jaren is deze groep zo sterk gegroeid en van samenstelling veranderd, dat de aandacht is toegenomen. De zzp'er bouwt in tegenstelling tot de meeste werknemers niet automatisch pensioen op in de tweede pijler. Veel zelfstandigen bouwen wel pensioen op via de derde pijler, door te sparen of door te investeren in het eigen bedrijf. Een zelfstandige die een oudedagsvoorziening wil aanleggen, kan gebruik maken van een breed aanbod aan efficiënte, transparante en flexibele producten. Daarnaast geldt de AOW als belangrijke basisvoorziening. Niettemin bestaat het risico dat een deel van de groep zzp'ers een ontoereikende oudedagsvoorziening opbouwt. Daarmee ontstaat het risico op een maatschappelijk probleem in de toekomst. Bij een te laag pensioen, of zelfs geen pensioen, is de kans groter dat er een beroep moet worden gedaan op de publieke middelen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan zorg- en huurtoeslag. Het is gewenst dit probleem zoveel mogelijk te voorkomen.

Een verplichte pensioenopbouw beperkt de zzp'er in de mogelijkheden tot flexibele inleg en ontnemt de ruimte om kapitaal in de eigen onderneming te laten renderen in plaats van binnen een pensioenuitvoerder. Pensioen moet een vrije keuze blijven.

Dé zzp'er bestaat niet

Dé zzp'er, wie is dat eigenlijk? Een toenemend aantal werknemers en starters kiest ervoor zzp'er te zijn. Eind 2016 waren er ruim een miljoen zzp'ers. Dat is ruim 60 procent meer dan in 2003¹ Uit onderzoek van de rijksoverheid² blijkt dat dé zzp'er niet bestaat. Hoog- en laagopgeleid, jong en oud, man en vrouw; de variatie onder zzp'ers is zeer groot. Veel zzp'ers noemen vrijheid en onafhankelijkheid als belangrijk startmotief.

Hoewel er geen generieke definitie van een zzp'er bestaat, is het wel belangrijk te benoemen dat er zzp'ers zijn waarbij de arbeidsrelatie eigenlijk gelijk te stellen is aan een loondienstrelatie. Zij hebben niet bewust gekozen voor ondernemerschap. Deze zzp'ers concurreren oneigenlijk met werknemers. Werknemers vallen namelijk in veel gevallen, door onder andere hun pensioenverplichting, duurder uit. De overheid heeft dan ook de ambitie het aantal van dit soort zzp'ers terug te dringen en te scheiden van de ondernemende zzp'ers. Een verplichtstelling voor pensioen is geen oplossing om de oneigenlijke concurrentie tussen zzp'ers en werknemers tegen te gaan. Hiermee raak je de ondernemende zzp'er in zijn of haar vrijheid te investeren in zichzelf of het bedrijf.

Vrijwillige deelname

De ondernemende zzp'er heeft bewust gekozen voor een arbeidsleven waarin risico, flexibiliteit en keuzevrijheid belangrijke uitgangspunten zijn. Een ondernemer heeft liquiditeit nodig om te kunnen investeren in zijn bedrijf of zichzelf wanneer dat nodig is. Een verplicht pensioen, met bijbehorende vaste premie-inleg, is daarmee niet te verenigen. Ook heeft een zzp'er in het algemeen geen behoefte aan een rol van sociale partners of overheid. Er is geen arbeidsverhouding en dus ook geen cao. Daarnaast is het maar de vraag of deze groep wel onvoldoende pensioen opbouwt. De zzp'er bouwt vaak pensioen op in de derde pijler. Ook verkrijgt hij vermogen op andere manieren zoals het investeren in het eigen huis of het bedrijf.

De huidige tweede pijler is in de basis ongeschikt voor zelfstandigen. Het ontbreken van flexibiliteit ten aanzien van de inleg, de complexiteit, de ondoorzichtige herverdelingsmechanismen tussen deelnemers maken dat deelname aan een sectorfonds doorgaans niet aantrekkelijk is. De doorsneepremie kan zorgen dat deelname voor oudere zelfstandigen wel aantrekkelijker wordt, maar dat is weer niet in het belang van de huidige deelnemers. Als de tweede pijler wordt hervormd naar een stelsel van persoonlijk pensioenvermogen met risicodeling, maar zonder anonieme buffers, wordt deze ook beter toegankelijk en aantrekkelijk voor zelfstandigen. Het is nu echter niet opportuun een groep die (nog) meer belang heeft bij vrije keuzes en maatwerk dan werknemers in een verouderd en ondoorzichtig systeem te laten deelnemen.

Daarbij is wel van belang te vermelden dat voor werkgevers en werknemers ook geen wettelijke pensioen*plicht* bestaat. Voor zover voor werknemers een plicht geldt, komt dat door zelfgemaakte afspraken met de werkgevers. In die zin hebben zij dus keuzevrijheid. Het zou vreemd zijn een groep die niet eens een arbeidsovereenkomst heeft wel een pensioenplicht op te leggen. Ook moet vrijheid worden geboden aan de zzp'er in de keuze voor een

¹ bron: CBS Statline 2016

² bron: IBO Zelfstandigen zonder personeel, april 2015

aanbieder. Dat past bij het profiel van de zzp'er en daarmee kan geprofiteerd worden van de voordelen van marktwerking.

In de praktijk wordt ook regelmatig gesproken over keuzevrijheid door middel van een opt-outregeling. Dit houdt in dat zzp'ers automatisch pensioen op gaan bouwen, tenzij zij expliciet besluiten dit niet te willen. De daarmee (mogelijk) gepaard gaande standaardisatie van het 'pensioenproduct' draagt het risico in zich dat dit niet aansluit op de diversiteit van de groep, en dus niet in een grote behoefte voorziet. Wellicht dient dit nader onderzocht te worden.

Werk aan bewustwording en begeleiding

De ontwikkeling waarin op deze schaal werknemers zzp'er worden is relatief nieuw. De zoektocht van overheid, marktpartijen en zzp'ers naar een juiste balans tussen vrije keuze en maatschappelijk belang dus ook. In deze ontwikkeling moet een grotere bewustwording onder zzp'ers en begeleiding in het maken van keuzes centraal staan. Zorg dat zij inzicht hebben in de verantwoordelijkheden die gepaard gaan met de vrijheden van het zelfstandig ondernemerschap. De overheid, zzp-organisaties en marktpartijen (waaronder verzekeraars, banken en financieel adviseurs) hebben een grote rol in het onder de aandacht brengen van het belang van een goed pensioen voor de zzp'er.

Tot welke stappen moet de zzp'er dan worden geactiveerd? Een eerste stap kan zijn een gecertificeerd financieel adviseur te zoeken of gebruik te maken van online informatie die helpen inzicht te geven in de financiële situatie en wat er moet gebeuren bij een overstap van werknemerschap naar een bestaan als zzp'er. Er zijn veel kostenefficiënte derdepijler-verzekerings- en bankspaarproducten in de markt. Ook hebben deze producten een flexibele inleg en een heldere kostenstructuur. Dit past bij de wens van de zzp'er vrijheid te hebben zelf te bepalen wanneer hij/zij in het bedrijf of zichzelf gaat investeren en zijn/haar behoefte aan maatwerk. Bij een transitie naar een tweede pijler stelsel met een persoonlijk pensioenvermogen met collectieve risicodeling kan het een optie zijn te overwegen de tweede pijler ook open te stellen voor zzp'ers. Dan heeft de zzp'er het hele spectrum aan producten ter beschikking. Een financieel adviseur en online tools kunnen dan tegemoet komen aan de wensen van de zzp'er door een advies op maat te geven.

De overheid kan ondersteunen door de toegankelijkheid tot financieel advies te vergroten en fiscale vereenvoudigingen door te voeren. Een voorbeeld is het fiscaal aftrekbaar maken van advieskosten. Ook zou de wetgever kunnen toestaan zonder fiscale toetsing een bepaald bedrag of percentage van de winst of omzet in de derde pijler in te leggen om zo eenvoud te creëren en de toegang tot pensioen te vergroten. De jaarlijkse belastingafdracht zou hiervoor een natuurlijk moment zijn.

Conclusie

Dé zzp'er bestaat niet. Een verplichtstelling en standaard pensioenoplossing passen daarom niet bij deze diverse groep. Daarnaast staan deze haaks op de motivatie van veel zzp'ers, waarin vrijheid en zelfstandigheid kernbegrippen zijn. Bij het definiëren van het pensioenprobleem moet onderscheid worden gemaakt tussen de ondernemende zzp'er en de zelfstandige die liever een dienstverband heeft, waarbij juist de eerste groep de vrijheid nodig heeft te ondernemen om zo toegevoegde waarde aan onze samenleving te bieden.

Daarnaast is er nog veel ruimte om aan de financiële bewustwording van de zzp'er te werken. De diverse stakeholders moeten gezamenlijk optrekken in het ontwikkelen van een goede informatievoorziening. Verzekeraars bieden nu, via online informatie en hun distributiekanaal van financieel adviseurs, inzicht en overzicht in de verschillende aanspraken van zzp'ers. Op termijn zouden naast tweede pijler- ook derde pijler producten in mijnpensioenoverzicht.nl kunnen worden opgenomen. Dan heeft de zzp'er een totaal overzicht over het opgebouwde pensioenvermogen. Verder kunnen er campagnes worden opgestart om het pensioenbewustzijn te verhogen. Het is de verantwoordelijkheid van de uitvoerders de toegang tot de private verzekeringsproducten maximaal te borgen, waarbij keuzevrijheid het uitgangspunt is en blijft.

Deze actieve benadering is noodzakelijk om de zzp'er te activeren en te begeleiden bij de keuze voor een passende pensioenoplossing. Hierdoor blijft maatschappelijke schade uit.